

Teoria polityki społecznej

Teorie społeczne polityki społecznej

Wykład 9

dr hab. Ryszard Szarfenberg

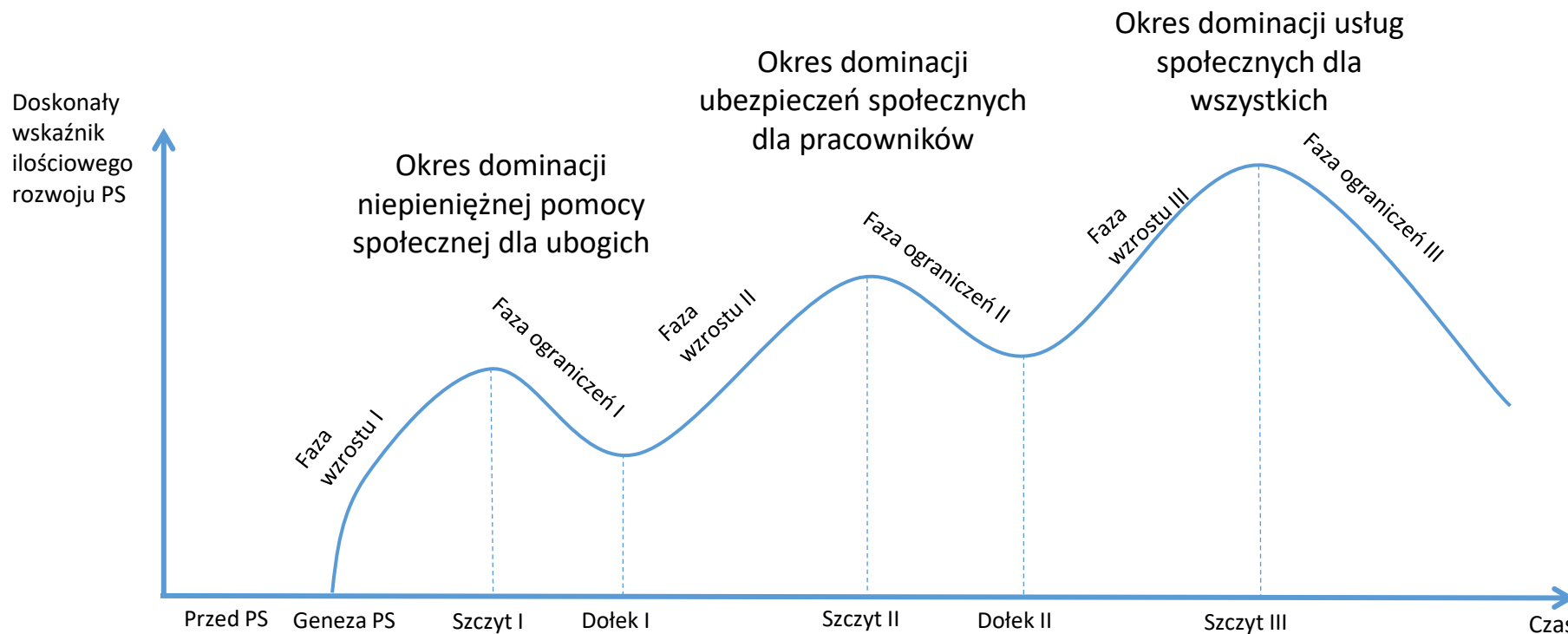
<http://rszarf.ips.uw.edu.pl/tps/dzienne/>

Rok akademicki 2021-2022

Treść wykładu

1. Miejsce wyjaśniających teorii społecznych w teorii wyjaśniających zmiany polityki społecznej
2. Świadomość społeczna jako czynnik wyjaśniający zmianę polityki społecznej
3. Postawy i zachowania społeczne w wyjaśnianiu zmian polityki społecznej
4. Wpływ zmiany wartości społecznych, nowych ryzyk społecznych, zmiany w myśleniu o postępie oraz hipoteza demoralizacji
5. Wstrząsy społeczne na Zachodzie i w państwach postkomunistycznych w wyjaśnianiu zmian polityki społecznej
6. Podsumowanie
7. Literatura obowiązkowa

Hipotetyczny przebieg rozwoju polityki w czasie jako podstawa do formułowania teorii wyjaśniających

Uwagi

1. Przebieg rozwoju polityki społecznej może być mniej lub bardziej odmienny od przedstawionego
2. Okresy zostały wyróżnione ze względu na zmiany w strukturze polityki społecznej

Wyjaśnienia ekonomiczne,
polityczne, organizacyjne,
SPOŁECZNE, kulturowe...

Czynniki społeczne, np. zmiany struktury społecznej (np. struktury według wieku, statusu społeczno-ekonomicznego), zmiany zachowań społecznych (np. więcej rozwodów, mniej dzieci, większa aktywność społeczna różnych grup – ruchy społeczne), zmiany dominujących wartości w społeczeństwie (np. praca mniej ważna niż rodzina i zdrowie), zmiany postaw i przekonań społecznych (np. że każdy jest odpowiedzialny za własną sytuację materialną)

Teoria opisowa konceptualna na tle innych rodzajów teorii naukowej polityki społecznej

1. **Teoria opisowa – umożliwia opis polityki społecznej**
 - a) Definicje konceptualne umożliwiają rozumienie ogólnych pojęć
 - b) Definicje operacyjne polityki społecznej umożliwiają jej obserwację i pomiar
2. **Teoria wyjaśniająca – umożliwia wyjaśnianie polityki społecznej w czasie i przestrzeni**
 - a) **Hipotezy dotyczące przyczyn polityki społecznej i mechanizmów przyczynowych**
 - b) Hipotezy dotyczące skutków polityki społecznej i mechanizmów skutkowych (patrz wykłady o ewaluacji)
3. **Teoria normatywna – umożliwia ocenianie polityki społecznej**
 - a) Teoria dobra człowieka (bez tej teorii trudno jest zidentyfikować dobro i zło w społeczeństwie)
 - b) Teoria oceniania polityki społecznej w oparciu o teorię dobra człowieka (patrz wykłady o ewaluacji)
4. **Teoria praktyczna – umożliwia świadome zmienianie polityki społecznej**
 - a) Teoria łącząca teorię naukową (1-3) z praktyką pracy z polityką społeczną
 - b) Teoria zmieniania polityki społecznej w oparciu o teorię 4a

Świadomość społeczna jako czynnik
wyjaśniający zmianę polityki społecznej

Od zmian makrospołecznych przez przekonania i oceny na ich temat do instytucji polityki społecznej

**POZIOM ZMIANY
SPOŁECZNEJ**

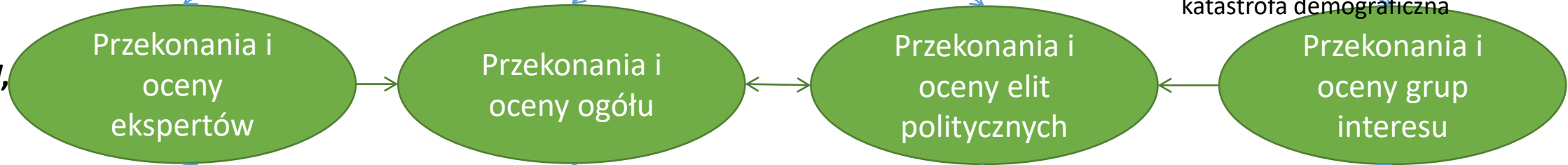

Przykład zmiany demograficznej: zmiana demograficzna polegająca na przejściu od społeczeństwa z dominacją ludzi młodych, do społeczeństwa z dużym udziałem osób starszych

Wiedza, rozumienie, oceny, obawy, nadzieje

Przykład zmiany demograficznej. Wiedza o zmianie demograficznej, wyjaśnianie dlaczego ona zachodzi, jej oceny i obawy z nią związane w różnych grupach wyrażane np. jako katastrofa demograficzna

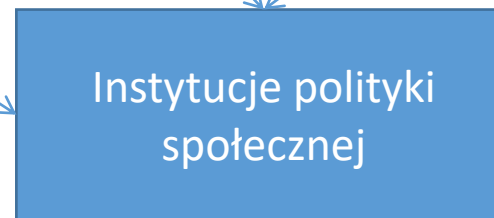
**FILTR IDEI,
POGLĄDÓW,
POSTAW**

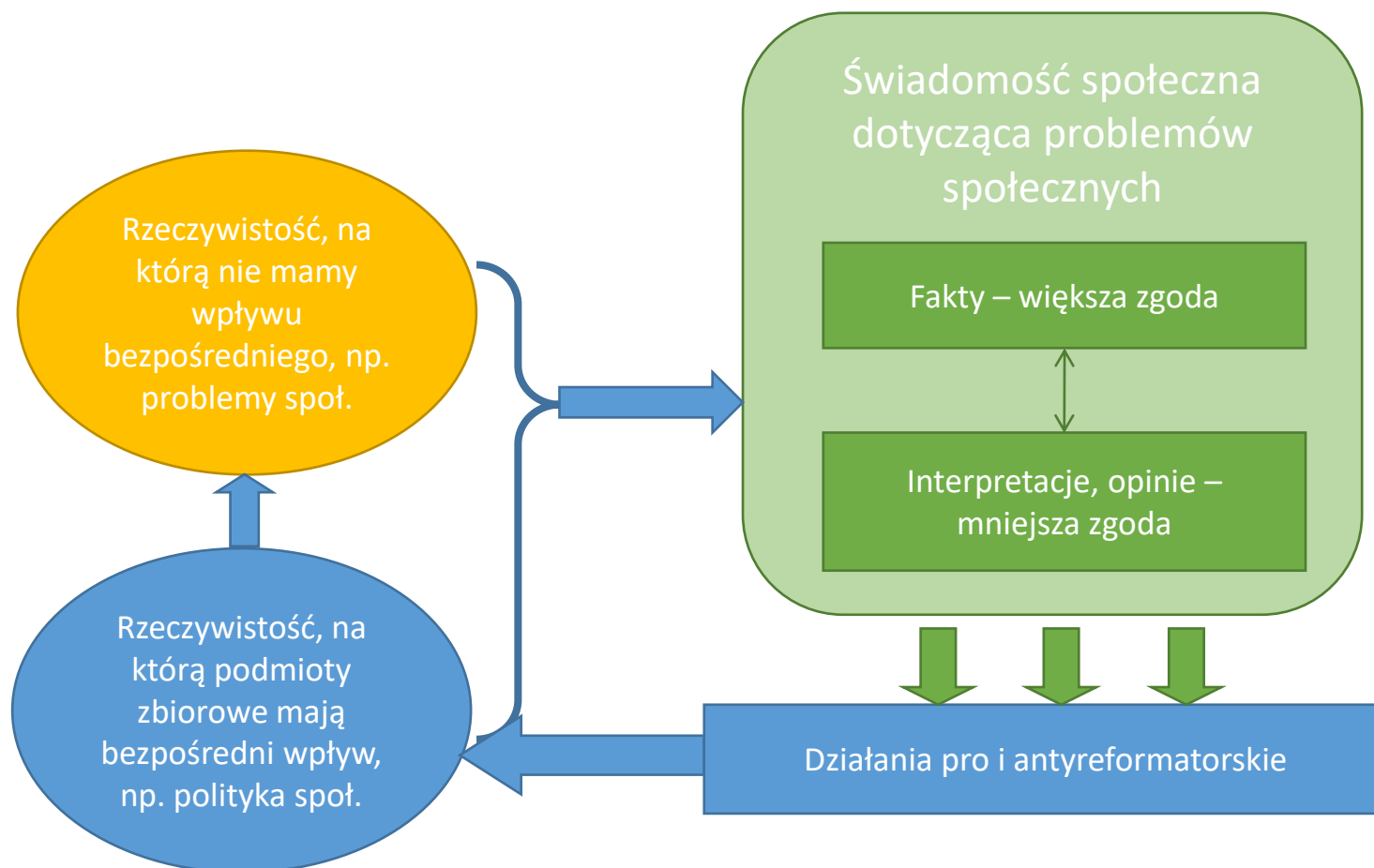
Wiedza, rozumienie, krytyka, afirmacja, projekty reform, polityka wyborcza

Przykład zmiany demograficznej. Wiedza o polityce społecznej w obszarze demograficznym, rozumienie jak działa ta polityka, jej krytyka jako niedostosowanej do zmiany demograficznej, propozycje reform, aby była lepiej dostosowana. Wpływ propozycji reform (idee) na instytucje polityki społecznej (rozumiane jako jej reguły i zasady)

**POZIOM ZMIANY
INSTYTUCJONALNEJ**

Wpływ świadomości społecznej dotyczącej problemów społecznych na politykę społeczną

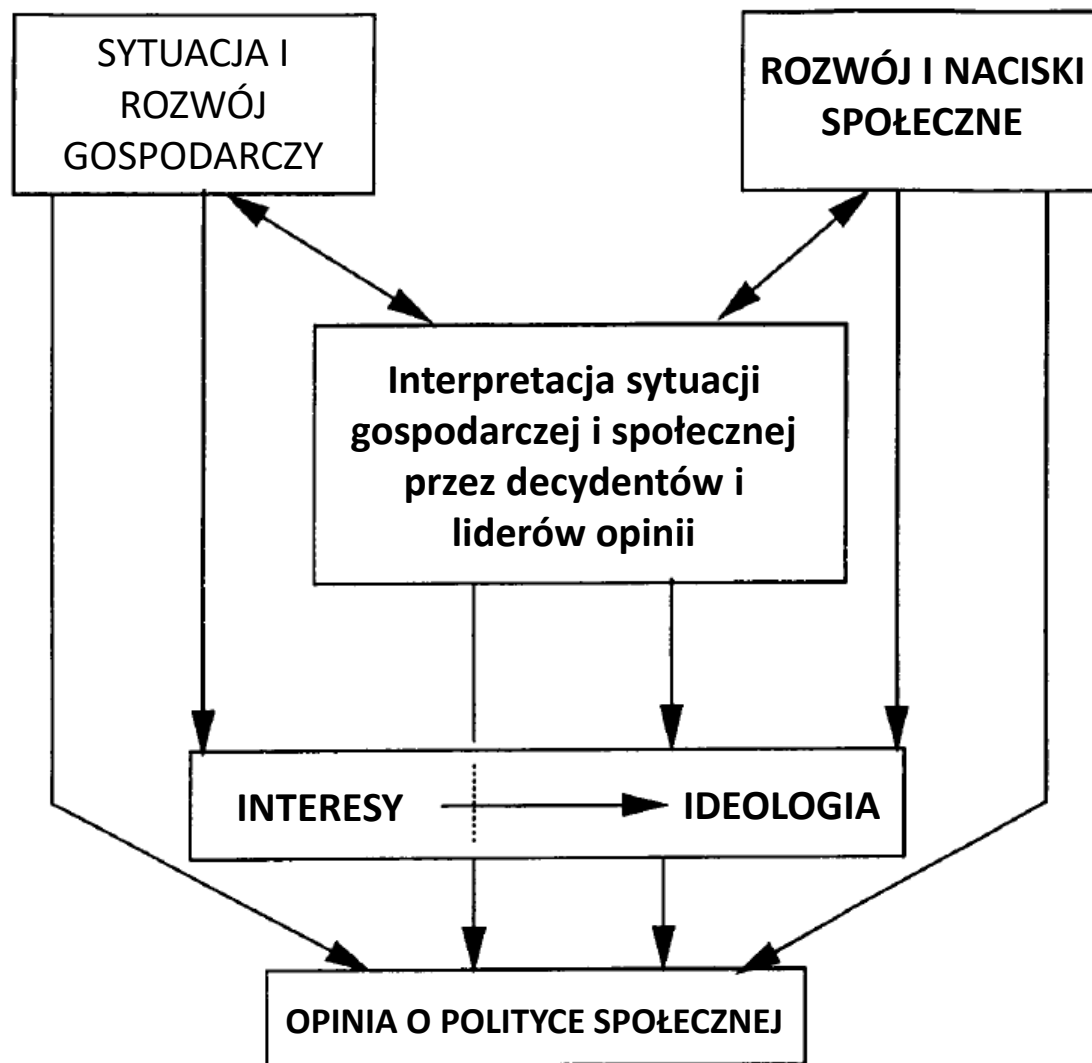

- **Fakty dotyczące społeczeństwa**, np. liczby dotyczące problemów społecznych (wskaźniki problemów).
- **Interpretacje faktów**, różne teorie wyjaśniające fakty dotyczące problemów społecznych.
- **Świadomość różnych grup w społeczeństwie, oraz opinii publicznej** na temat faktów, interpretacji, teorii

Wpływ świadomości społecznej dotyczącej problemów społecznych na działanie podmiotów zbiorowych (np. partie, media, organizacje rzecznicze)

Postawy i zachowania społeczne w
wyjaśnianiu zmian polityki społecznej

Wpływ czynników gospodarczych i społecznych na opinie o polityce społecznej

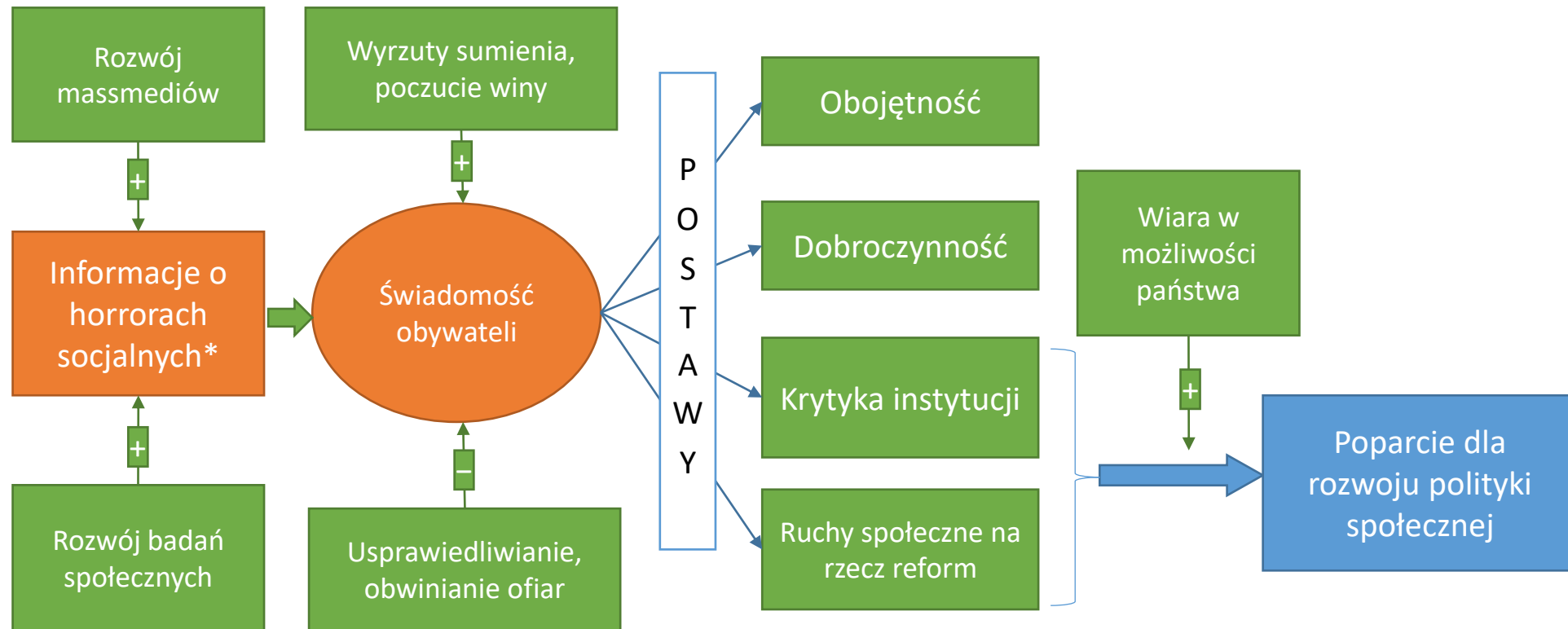
Czynniki społeczne to

- **różne formy społecznego nacisku na rządy,**
- **opinie decydentów i autorytetów,**
- **ideologia (wartości),**
- **opinia społeczna o polityce społecznej.**

Czynniki te wpływają na politykę społeczną, jest to rodzaj teorii społecznej. Wyniki badań opinii w Finlandii 1975-1993: **w czasie recesji poparcie dla polityki społecznej szybko spada, po czym w czasie ekspansji powoli powraca do poprzedniego poziomu.**

Zmiany opinii społeczeństwa o polityce społecznej wpływają na jej instytucje poprzez wpływ na działania podmiotów politycznych

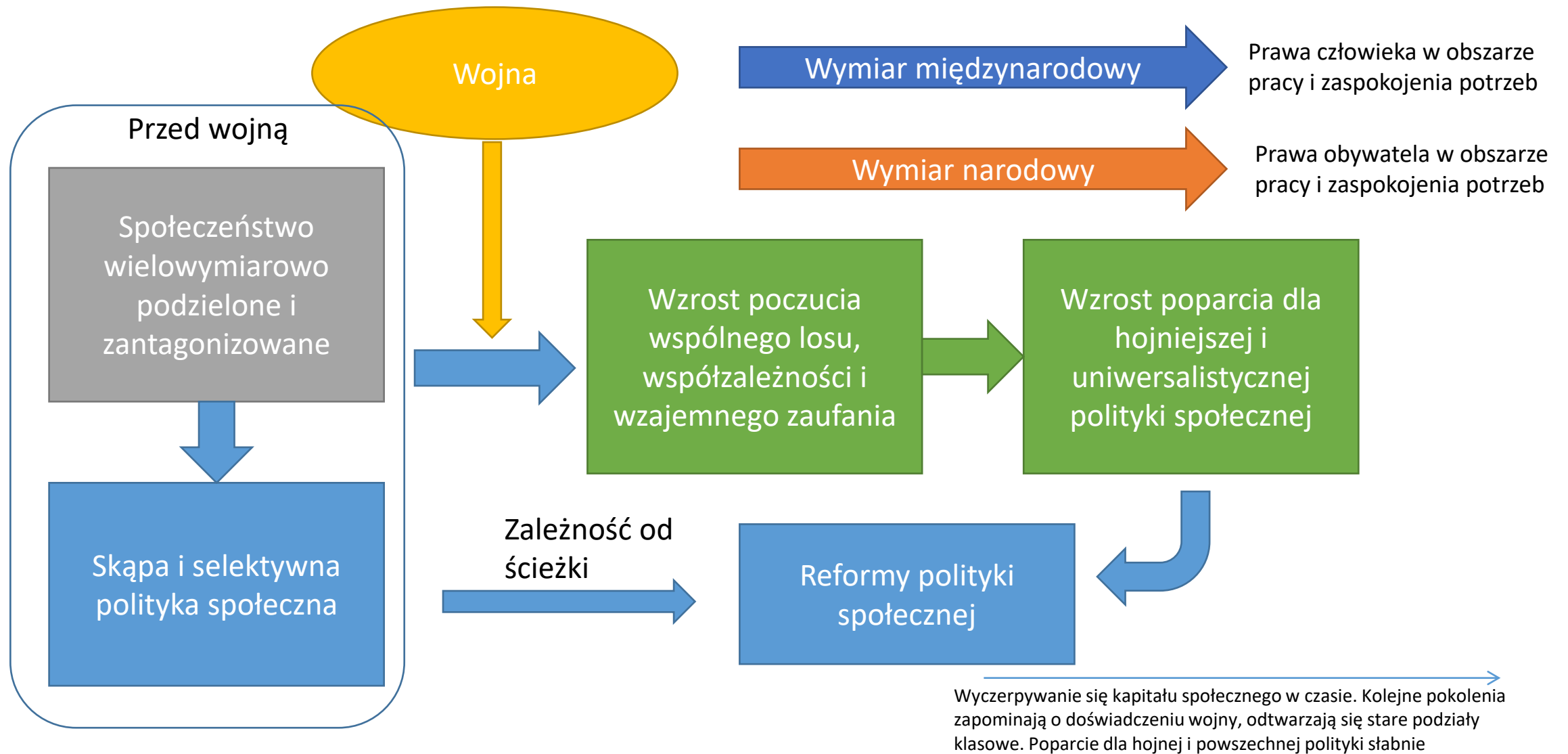
Teoria wyjaśniająca powstawanie postaw socjalnych wpływających na rozwój polityki społecznej

* Horror socjalny, to np. wstrząsające reportaże o biedzie, głodzie, chorobach, zgonach

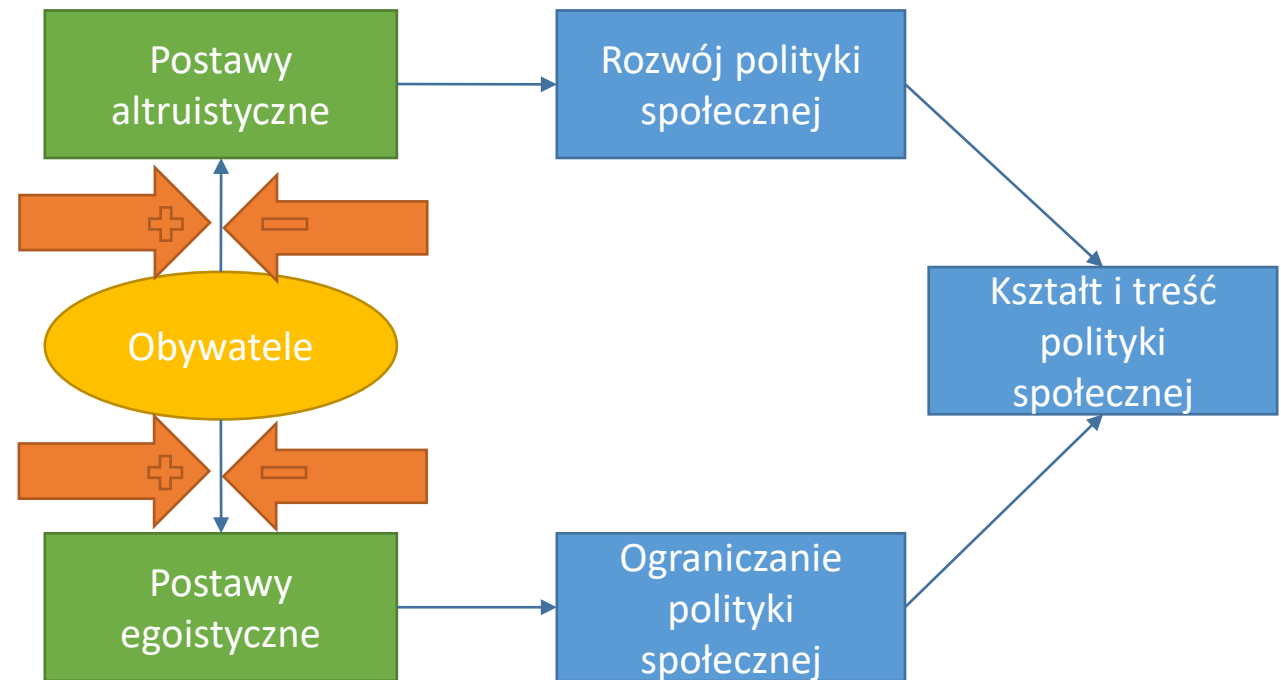
Coraz większa świadomość obywateli w sprawie tragicznej sytuacji socjalnej współobywateli wpływa na przyjmowane przez nich postawy wobec tego, czy, kto i jak powinien reagować. Część postaw może sprzyjać rozwojowi państwowej polityki społecznej. Gdy już te instytucje są rozwinięte wówczas mogą one podlegać krytyce i być przedmiotem ruchów na rzecz reform

Wpływ II wojny światowej na powojenną politykę społeczną

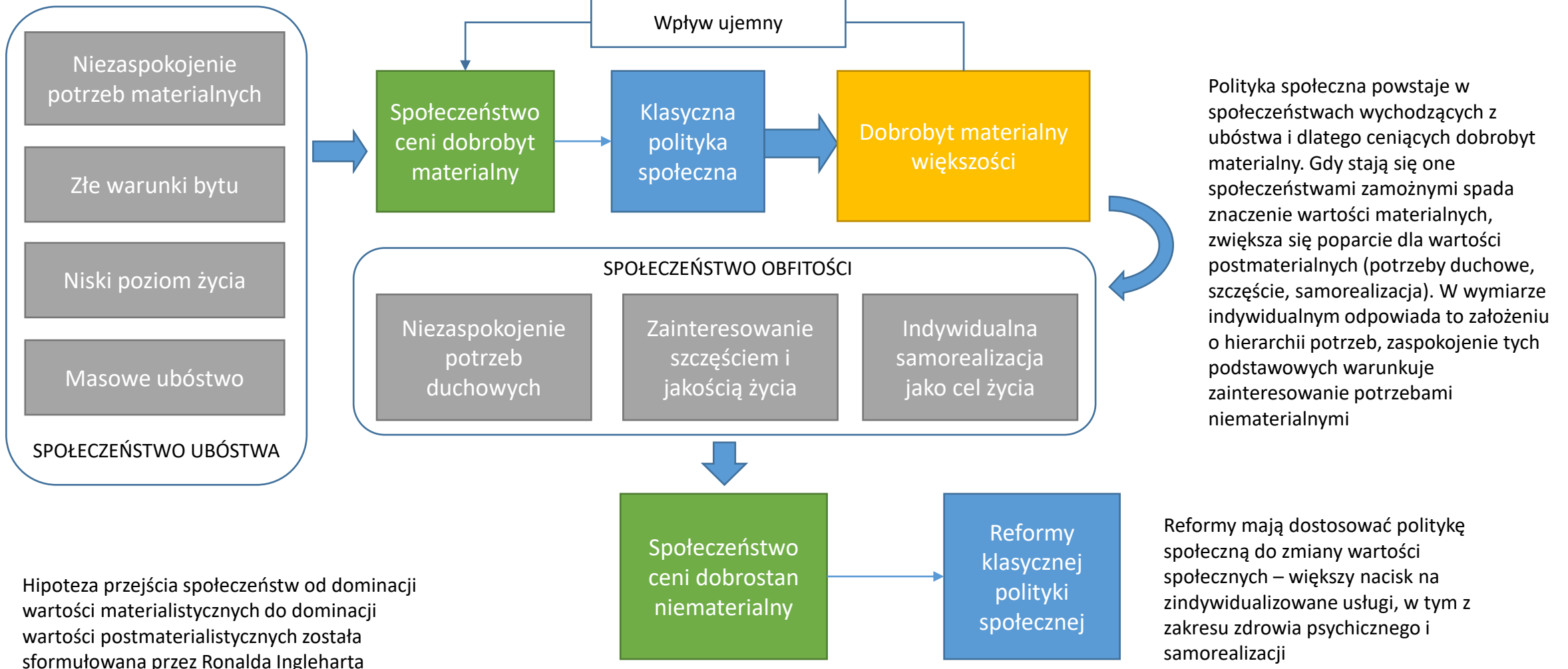
Postawy altruistyczne i egoistyczne w społeczeństwie i ich wpływ na politykę społeczną

- W zależności od różnych wydarzeń, procesów w społeczeństwie może dominować nastawienie altruistyczne (duża wrażliwość na potrzeby obcych współobywateli) lub egoistyczne (mała wrażliwość na potrzeby obcych współobywateli).
- Hipoteza: **jeżeli nastawienie altruistyczne dominuje w społeczeństwie, to bardziej prawdopodobny jest rozwój polityki społecznej w kierunku powszechności i hojności.** Zmiana nastawienia na bardziej egoistyczne może sprzyjać reformom ograniczającym, redukującym politykę społeczną.
- Dalszych wyjaśnień wymagają czynniki wpływające na to, jakie podstawy w społeczeństwie dominują (na rysunku symbolizują je strzałki z plusem i minusem)

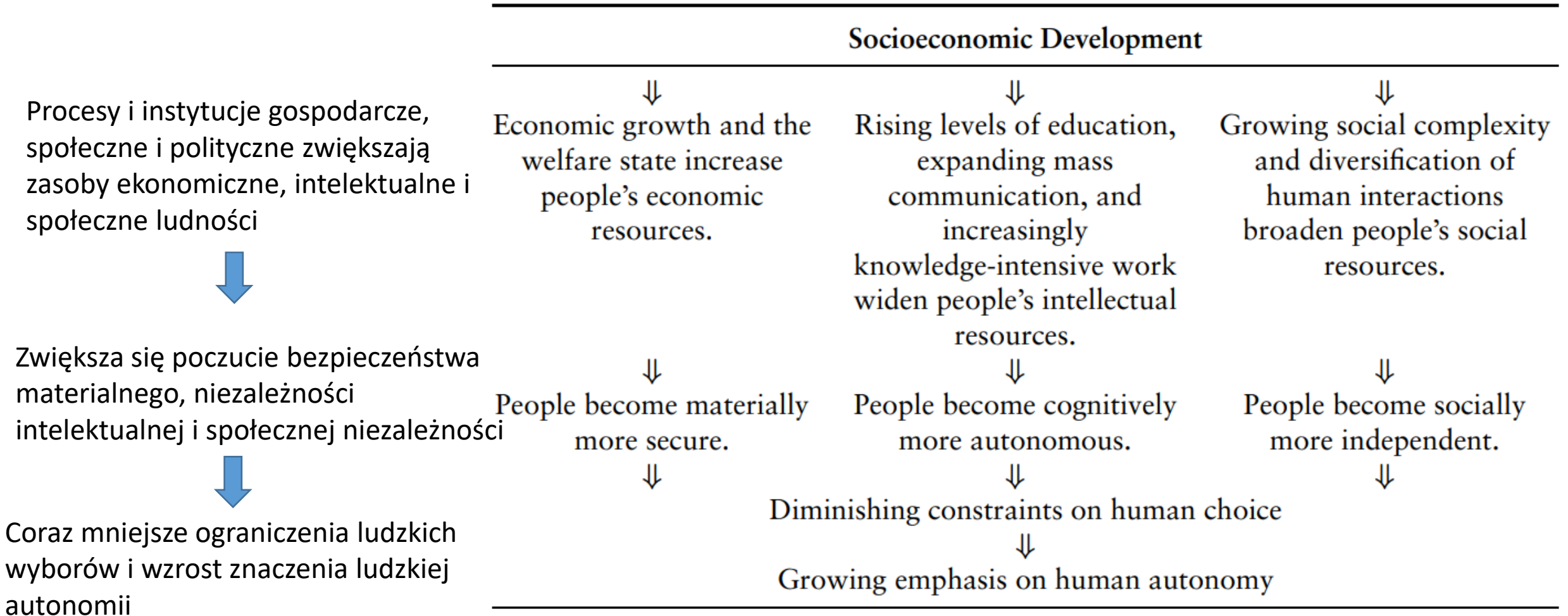
Wpływ zmiany wartości społecznych, nowych ryzyk społecznych, zmiany w myśleniu o postępie oraz hipoteza demoralizacji

Społeczeństwo ceniące dobrobyt materialny zmienia się w społeczeństwo ceniące dobrostan niematerialny. Wpływ tej zmiany na politykę społeczną

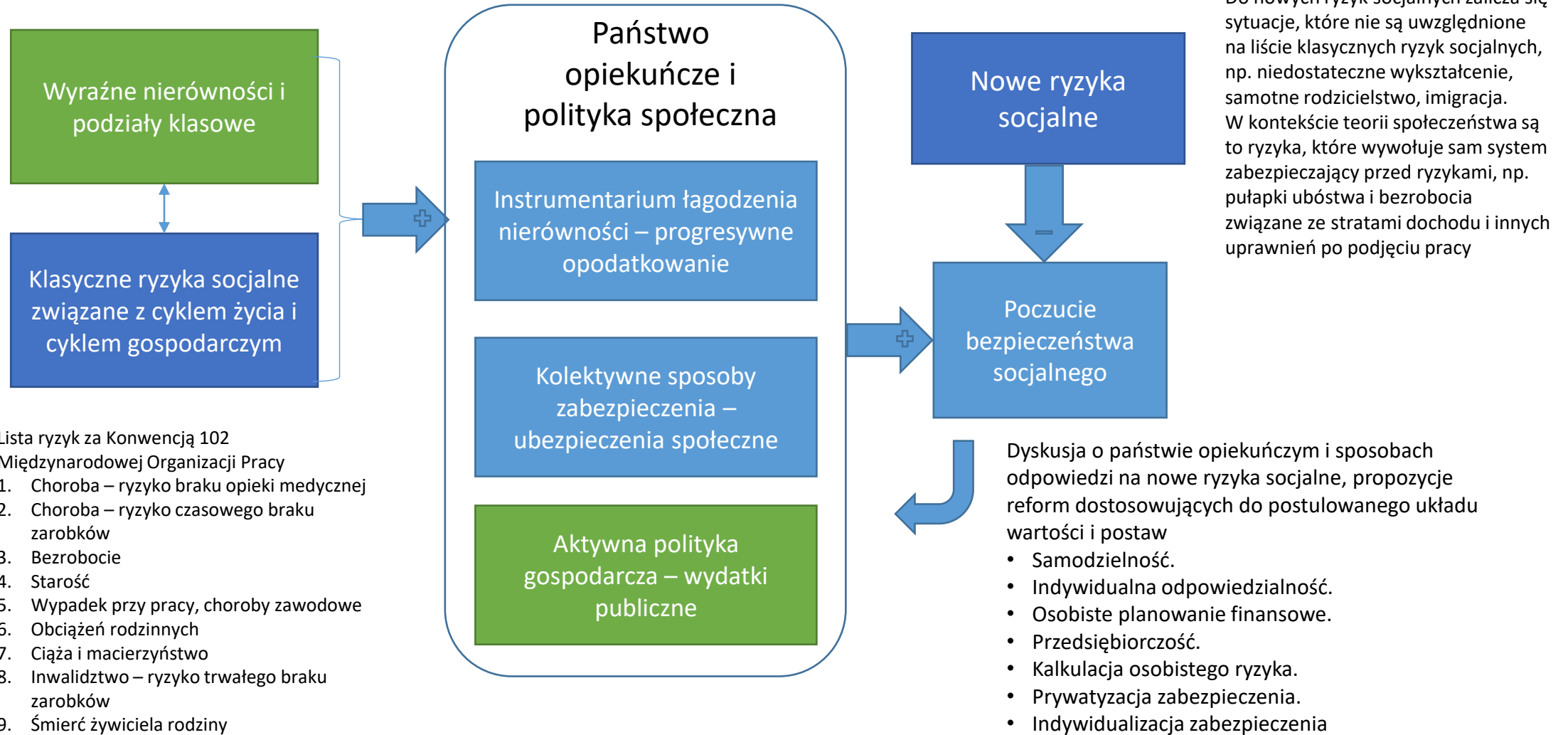
Hipoteza przejścia społeczeństw od dominacji wartości materialistycznych do dominacji wartości postmaterialistycznych została sformułowana przez Ronalda Ingleharta

W książce *Modernization, Cultural Change, and Democracy The Human Development Sequence* Inglehart przedstawia proces rozwoju społeczno-ekonomicznego, w którym zmniejszają się ograniczenia dla wolności i autonomii ludzi. W tym procesie państwo opiekuńcze razem ze wzrostem gospodarczym czyni ludzi bardziej bezpiecznymi pod względem materialnym. Razem z pozostałymi procesami wpływa to na rosnące znaczenie ludzkiej autonomii

Polityka społeczna (*welfare state*) jest więc częścią teorii wyjaśniającej rozwój znaczenia ludzkiej autonomii przez rozwój społeczno-gospodarczy, ale w teorii wyjaśniającej politykę społeczną pytamy, jak ten mechanizm wpłynął zwrotnie na reformy polityki społecznej

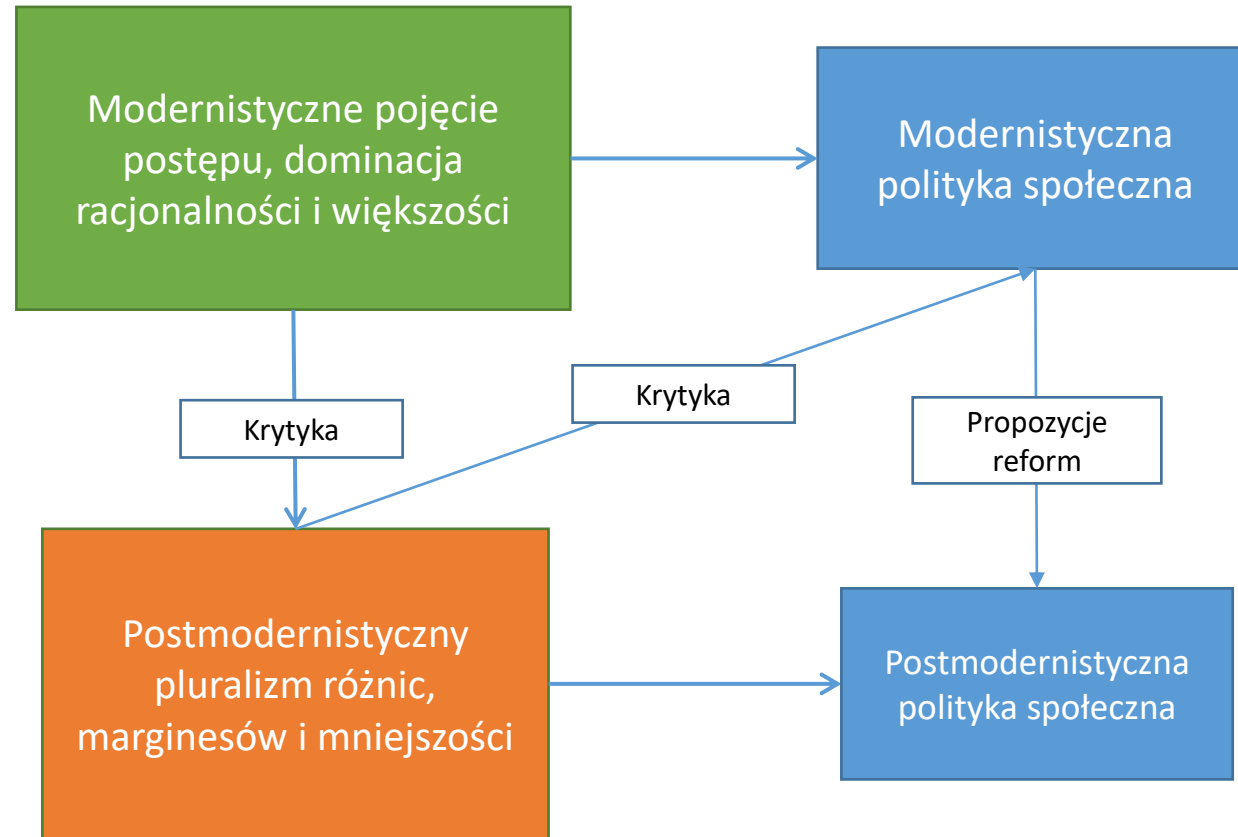
Hipoteza społeczeństwa ryzyka. Nowe ryzyka socjalne wpływają na zmiany w polityce społecznej

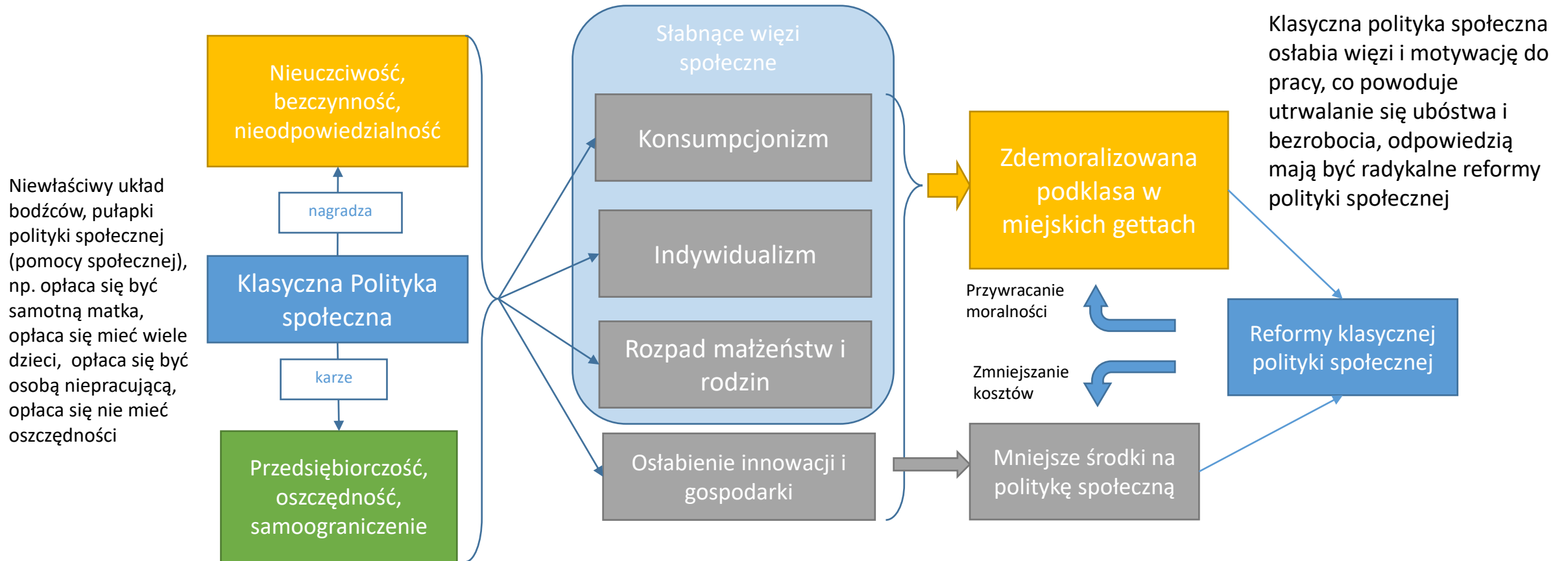
Zmiana paradygmatu modernistycznego na postmodernistyczny

Paradygmat modernistyczny to wiara w postęp społeczny zawiązany z rozwojem nauki, która przyczynia się do obalenia nieopartych na nauce mitów i wierzeń. W ten sposób otwiera się przestrzeń do racjonalnego zarządzania społeczeństwem w imieniu jego dobra. Koncepcja tego dobra odpowiada temu, co myśli na ten temat większość

Paradygmat modernistyczny podlegał wzmożonej krytyce w latach 80. i 90. m.in. ze względu na okropności II wojny światowej, późniejsze zagrożenie wojną atomową. Odpowiedzią na okropności wojny była Powszechna Deklaracja Praw Człowieka i późniejszy ruch rozszerzający prawa człowieka na różne grupy bardziej narażone na dyskryminację

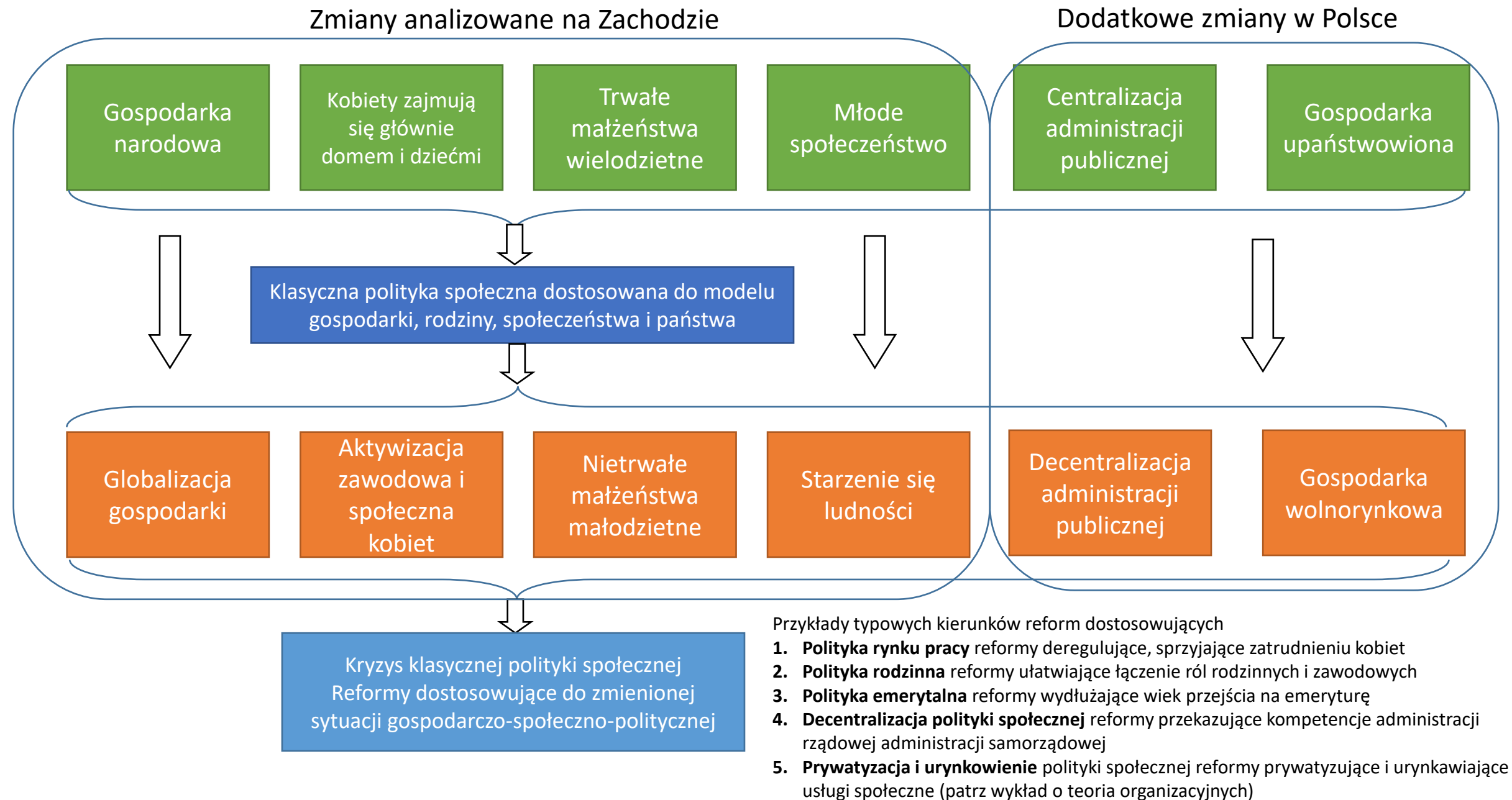

Hipoteza demoralizacji. Polityka społeczna wpływa demoralizująco na społeczeństwo i wynikające stąd postulaty reform

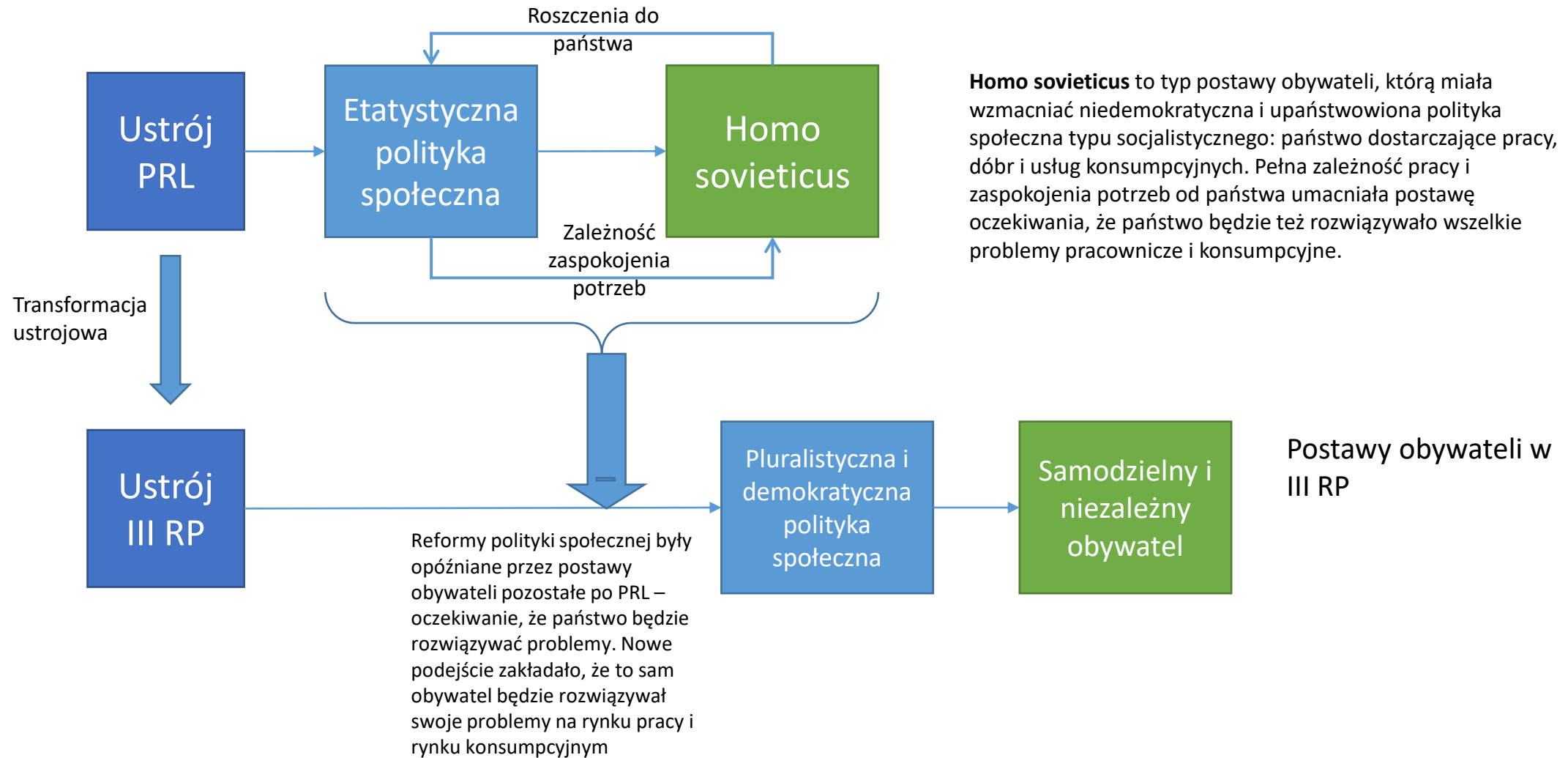

Wstrząsy społeczne na Zachodzie i w państwach postkomunistycznych w wyjaśnianiu zmian polityki społecznej

Wieloczynnikowe wyjaśnianie kierunków rozwoju polityki społecznej w długim okresie Zachód i Polska

Postawa homo sovieticus jako czynnik hamujący reformy polityki społecznej w Polsce po 1989 r.

Czego się dowiedzieliśmy? Podsumowanie

1. Czynniki społeczne w wyjaśnianiu zmian polityki społecznej dotyczą: 1) obiektywnych zmian makrospołecznych, np. zmiana demograficzna, zmiana struktury społecznej; 2) postrzegania tych zmian przez społeczeństwo i różne jego grupy; 3) reakcji społecznych na czynnik 2, np. protesty, żądania reform; 4) postrzegania reakcji społecznych 3 przez społeczeństwo i różne jego grupy
2. W wyjaśnieniach społecznych polityki społecznej wskazywano na takie zjawiska jak sumienie społeczne, wpływ wojny na spójność społeczną, dominację postaw altruistycznych lub egoistycznych w społeczeństwie
3. Jedną z ważnych teorii wyjaśniających zmianę polityki społecznej z klasycznej na współczesną jest teoria przejścia w świadomości i postawach społecznych od wartości materialnych do wartości postmaterialnych (Ronald Inglehart), gdzie zarówno przyczynia się do tego przejścia, jak i jest później pod wpływem jego skutków
4. W ujęciu Gosty Esping-Andersena główne czynniki o charakterze społecznym wpływające na reformy polityki społecznej to: 1) zmiana pozycji kobiet w społeczeństwie, 2) zmiany wzorów życia rodzinnego, 3) zmiany we wzorach prokreacji (przejście demograficzne)
5. Reformy polityki społecznej w społeczeństwach postkomunistycznych były wyjaśniane wpływem systemu etatystycznego w rodzaju PRL na postawy społeczne (teoria Homo Sovieticus), postawy oddziedziczone po systemie etatystycznym wpływają hamująco na reformy deetatyzujące politykę społeczną

Lektura obowiązkowa i film z wykładu

- [R. Szarfenberg, Teorie społeczne](#)